

Jednaka Moć – Dugotrajni Mir

Bosna i Hercegovina
Priprema za sljedeći korak

Jednaka moć – dugotrajni mir
Prepreke učešću žena u mirovnim
procesima

Istraživačice:

Johanna Mannergren Selimovic,
Åsa Nyquist Brandt,
Agneta Söderberg Jacobson

Urednica: Åsa Carlman

Referentna grupa: Åsa Carlman,

Lovisa Strand, Eva Zillén

Prevala: Aida Spahić

Dizajn: Dahlbäck/Söderberg

The Kvinna till Kvinna Foundation
Slakthusplan 3
121 62 Johanneshov
Sweden

Phone: + 46-8-58889100

e-mail: info@kvinna tillkvinna.se

www.kvinna tillkvinna.se

uvod

Kako se vrši tranzicija od rata do mira? Ko odlučuje šta mir treba da znači? Mir je važan svima u konfliktnim regijama i ko odlučuje o sadržaju tog mira?

Jednaka moć – dugotrajni mir predstavlja studiju o učešću žena u procesima mira i specifičnim izazovima izgradnje rodno ravnopravnog mira nakon nasilnog sukoba. *Jednaka moć – dugotrajni mir* istražuje prepreke učešću žena u procesima mira i demokratije, u regijama koje su pogođene oružanim sukobom. Izvještaj se bavi nesrazmjerom između riječi i prakse u izgradnji mira i prikuplja iskustva 79 mirovnih radnica i radnika u pet različitih konteksta: Armenija-Azerbejdžan-Nagorno Karabah, Bosna i Hercegovina, DR Kongo, Irak i Liberija. Oni/e imaju bogato konkretno iskustvo o tome na koji se način isključivanje manifestira u praksi i na koji se način

mogu otvarati prilike. Cilj rada *Jednaka moć – dugotrajni mir* jeste da ispita intimnu vezu između roda, moći i mira te da dodatno doprinese boljem razumijevanju nesrazmjera moći koji žene sprečavaju da učestvuju u mirovnim procesima.

Izrađeni su sažeci pet sukoba/postkonfliktnih situacija, na osnovu studije *Jednaka moć – dugotrajni mir*. Ova brošura se bavi temom “Bosna i Hercegovina. Priprema za sljedeći korak”.

Ako želite kompletnu studiju *Jednaka moć – dugotrajni mir*, molimo vas da posjetite: www.equalpowerlastingpeace.org

Studiju *Jednaka moć – dugotrajni mir* izradila je fondacija Kvinna till Kvinna, u okviru projekta “Žene i rješavanje sukoba”. Projekat je finansirao Instrument za stabilnost Evropske komisije.

Bosna i Hercegovina.

Priprema za sljedeći korak.

Iako je potpisivanje Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine dovelo do okončanja oružanog sukoba, etničke podjele i dalje dominiraju bh. društvenom i političkom scenom. Mirovnim sporazumom Bosna i Hercegovina je

podijeljena na dva entiteta, dok je grad Brčko dobio poseban status u kasnijoj arbitraži. Bošnjačko-hrvatska Federacija, Republika Srpska i Distrikt Brčko pojedinačno imaju visok nivo nezavisnosti. Etnička zastupljenost se garantira na skoro svakoj izbornoj poziciji, kao i u javnim institucijama. Bosna i Hercegovina je jedina zemlja na svijetu koju vode tri predsjednika: Bošnjak, bosanski Hrvat i bosanski Srbin. Sa ovakvom strukturom i sa jednom od najskupljih vlada na svijetu, malo je prostora za napredak zemlje prema prosperitetu i ekonomskom razvoju.

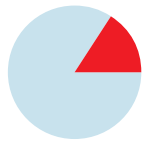
Međunarodna zajednica (Ured visokog predstavnika, OSCE i drugi međunarodni akteri) pomogla je Bosancima i Hercegovcima da postignu mnoge promjene u zemlji. Međutim, međunarodna zajednica također u nekim slučajevima nije uspjela da insistira na promjenama koje su zemlju mogle dovesti puno dalje u razvojnog procesu.

Žene u Bosni i Hercegovini su od početka 1990-ih godina prošle težak put. U najsmrtonosnijem sukobu u Evropi od kraja Drugog svjetskog rata, masovna silovanja, ubistva, ponižavanje i progon bh. žena korišteni su kao instrumenti ratovanja. Na kraju rata, traumatizirano žensko

stanovništvo ipak je preuzelo odgovornost da vrati svoje društvo u tračnice funkcioniranja. Žene su bile prve koje su prelazile granice etničkih podjela, a ženske organizacije su ostavile značajan trag u procesu pomirenja. One su pružale utočište i psihosocijalnu podršku ženama, a njihov zagovarački rad doveo je do usvajanja pravnih odredbi o ženskim pravima i rodnoj ravnopravnosti kako u zemlji tako i na međunarodnom nivou.

Uprkos ovim dostignućima, više od petnaest godina nakon završetka rata, političke aktivistice se bore da održe situaciju koju su imale tokom ranih postratnih godina. Teško je dobiti pristup formalnim političkim strukturama, a 'tradicionalne' vrijednosti, koje su se razvijale kao dio etnonacionalne agende, stvorile su orodna isključivanja.

16%

Udio žena u parlamentu
(izvještaj Progress of the
World's Women 2011-2012).

UNSCR 1325

Akциони plan za provedbu UNSCR 1325: Bosna i Hercegovina je trinaesta zemlja u Evropi koja je usvojila akcioni plan za provedbu UNSCR 1325.

Iskustva u odnosu na moć i učešće

Ova studija predstavlja nalaze terenskog istraživanja koje je provedeno u Bosni i Hercegovini novembra 2011. godine. Održana je fokus grupa u Sarajevu sa dvanaest učesnica ženskih organizacija. Pored toga, urađeni su intervjui sa ključnim ispitanicama iz civilnog društva i sa ključnim akterkama na formalnom domaćem i međunarodnom nivou.

Patrijarhat i etnonacionalizam. Podizanje svijesti među ženama.

“Ako rodna pravda nije inkorporirana u sve dijelove društva, onda govorimo o društvu koje ne samo da je nepravično, već je puno više podložno ratu.”

Bosna i Hercegovina predstavlja savršen primjer toga koliko je teško jednu zemlju transformirati iz sukoba da bi se postigao održivi mir. Učesnice u fokus grupi su sve potvrdile blisku povezanost između mira, roda i moći. Dok su njihove rane aktivnosti odražavale bavljenje najhitnijim posljedicama rata, trenutno se bore da uđu u tijela za donošenje odluka, poput parlamenta, vlade i međunarodnih agencija i da na njih utječu. Međutim, i dalje brojna pitanja stvaraju dilemu među ženama: Da li bi civilno društvo trebalo da bude sastavljeno od nadzornika/ca i aktivista/ica ili bi se trebalo fokusirati na provođenje projekata koje vodi država? Da li bi se aktivistice trebale fokusirati na probleme nasilja u porodici, orodeno učešće u političkim strukturama ili projekte pomirenja?

Jedan od gorućih problema koji treba riješiti, o kojem su se složile žene u fokus grupi, jeste podizanje svijesti o tome na koji se način bh. društvo sve više vraća tradicionalnim vrijednostima koje se zasnivaju na patrijarhalnim strukturama. To predstavlja smetnju koja snažno sprečava pokušaje žena da dobiju pristup moći i da se aktivno uključe u politiku.

“Svjedokinje smo retradicionalizacije rodni uloga. Nakon perioda socijalizma i statusa koji su žene imale – uz sva njegova ograničenja – došao je period potpune isključenosti žena iz javne sfere, ali i skrivene diskriminacije u porodicama ...”

Etnonacionalizam je i dalje sila koja definira bh. post-

konfliktno društvo. Učesnice su naglasile jedan naročito zabrinjavajući problem:

“Nacionalizam i rod su povezani. Nacionalizam podržava religijska zajednica i to stvarno predstavlja partnerstvo koje sprečava žene da se bave politikom ili da imaju moć.”

Kako je jedna druga ispitanica objasnila, patrijarhat, nacionalizam i religija predstavljaju tri vertikalne strukture koje su usko povezane jedna sa drugom i koje stvaraju nevidljive strukture moći koje sprečavaju učešće žena u društvu ako ono prevazilazi dozvoljene uloge:

“Prekršiti društveno prihvatljivo ponašanje ima određene posljedice. Nekada su prešutne, a nekada otvorene (...) Prvo postanete svjesni nejednakosti, potrebe da postoji pluralnija demokratija i protivite se ograničavanju slobode da slijedite vlastite ideje i planove. A onda vas iza čoška sačekaju te neformalne sankcije koje vas upozoravaju da vam tu nije mjesto. Tako da kada žene trebaju donijeti odluku o tome da li da učestvuju u politici, moraju sve te stvari ispregovarati. Žena se mora baviti svim tim sukobima i miriti se s njima. Ja još uvijek nisam u stanju to raditi...”

Mnoge organizacije su radile na projektima osnaživanja žena da se mogu suprotstaviti ovim neformalnim ograničenjima sa fokusom na žene i djevojčice u ruralnim, tradicionalnijim područjima. Pored toga što su limitirane teškim ekonomskim uslovima, žene koje žive u ruralnim područjima također se suočavaju sa sve jačim religijskim utjecajem koji ograničava njihove opcije i sprečava ih da same prave izbore. Jedna od učesnica je ovo objasnila kroz svoje iskustvo, opisujući kako žene koje žive u ruralnim područjima čak ne znaju da imaju pravo da izraze svoje mišljenje. Slijedeći praksu žena generacijama prije njih, znaju samo za kuću i brigu o djeci.

Druga učesnica se osvrnula na to šta se dešava sa ženama koje se okrenu idejama koje spore etnonacionalnu/religijsku strukturu. Projekti podizanja svijesti u kojima učestvuju često ne dovedu do bitnih promjena u njihovoj svakodnevnici – na kraju bi se moglo desiti da budu potpuno izignorirane ili da izgube ono malo moći koju su imale u kući:

“Radimo sa ženama koje i dalje žive ovdje. A mijenjamo ih. Posljedice bi mogle biti da te žene postanu isključene iz svojih prostora moći koje su do tada imale. Te žene nemaju

Trgovina ljudima

Bosna i Hercegovina je usvojila **državni akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima**. Međutim, uprkos velikim postignućima, trgovina ljudima i dalje predstavlja veliki problem.

Zakon o ravnopravnosti spolova BiH navodi da manje zastupljen spol mora zauzimati **najmanje 40%** svih pozicija u javnim tijelima na kojima se donose odluke. Međutim, ova kvota do sada nije dovela do velikog napretka.

neophodna sredstva i opremu te ih na kraju mogu napustiti čak i oni koji su ih do tada podržavali. Često se zapitam – šta sam uradila? Dođem tu i onda je jednostavno ostavim.”

Mnoge učesnice su prepoznale frustraciju koju izražava gore spomenuti citat. Smatraju da uvijek ima previše posla i da bi željele da se mogu više i dugoročnije angažirati oko žena koje susreću. Pojedinačnim ženama kojima su predstavljene nove ideje, ali koje se i dalje nalaze u veoma ograničavajućem okruženju je teško. U isto vrijeme, sve su naglašavale urgentnost uvođenja novih ideja i dalju potrebu da se nude alternative.

Nasilje u porodici i siromaštvo. Rad na postizanju socijalne pravde.

Nasilje nad ženama jedan je od glavnih problema kojima se bave ženske organizacije. Na međunarodnom nivou, njihovo je zagovaranje o sistematskom korištenju silovanja tokom rata direktno utjecalo na međunarodne organizacije koje se bave lobiranjem i zauvijek izmijenilo međunarodno krivično pravo. Na domaćem nivou, bile su ključne u stavljanju fokusa na ne samo rodno zasnovano nasilje u ratu, već i na kontinuirano nasilje nad ženama. Ženske organizacije civilnog društva izgradile su mrežu sigurnih kuća za žrtve nasilja u porodici. Također su podržale žrtve trgovine ljudima i prostitucije te radile na psihosocijalnim projektima sa ženama koje i dalje pate od posljedica nasilja iz rata. Pored toga što su nudile zaštitu, radile su i na podizanju svijesti žrtava o njihovim zakonskim pravima.

Uprkos njihovom uspjehu, ženske organizacije pate od hroničnog nedostatka finansiranja od javnih institucija. Kako ne postoje programi ekonomskog osnaživanja koje finansira javni sektor, žrtve nasilja često završe u situaciji u kojoj nemaju dom i zaposlenje. Kako ne vide nikakav drugi izlaz, redovno se vraćaju nasilnim muževima.¹ Učesnice su naglasile da se upravo na to trebaju fokusirati: na kombiniranje zagovaranja kojim se podiže svijest i konkretnih mjera za žene:

“Kada upitate žrtve i žene koje su preživjele nasilje šta je to što im je potrebno, potreban im je smještaj (...) i posao da bi mogle zaraditi hljeb. Ali se mi ne borimo za rješavanje njihovih socijalnih i ekonomskih problema, mi se možemo boriti samo za privremeno utočište... Tjeramo državu da počne progoniti počinitelje. Ali ne tjeramo državu da žrtvama osigura smještaj i slično. A ona [država]

prvenstveno nije pružila osnove da žrtva više ne bude žrtva.”

Učesnice smatraju da trebaju više raditi na tome da pokažu veze između nasilja u porodici i socio-ekonomskih okolnosti. Ovim bi postigle osnov da vrše pritisak na vlasti da pružaju dugoročniju podršku.

Učesnice su se također složile da postoji jasna veza između borbe protiv nasilja u porodici i mirotnog rada. Nasilje nad ženama koje je počinjeno tokom rata imalo je teške posljedice na sveukupne rodne odnose. Nasilje je postalo prešutno prihvaćeno jer počinitelji uživaju status nekažnjivosti. “Mjera do koje je nasilje u porodici prisutno upravo je posljedica činjenice da nikada nije dato priznanje žrtvama rata i nasilja”, rekla je jedna učesnica.

Druga učesnica je naglasila vezu između formalne i privatne sfere, jer nasilje u privatnoj sferi sprečava žene da “učestvuju u javnoj sferi”. Da bi se stvorio rodno ravnopravan mir, potrebno je priznati da postoji potreba za sigurnošću u zatvorenoj, privatnoj sferi:

“Neki ljudi bi vjerovatno rekli da ovo što radimo (borimo se protiv nasilja nad ženama) nema nikakve veze sa mirom. Zависи od toga kako definirate mir. Vjerujem da kada jedna osoba kreira mir to omogućuje osjećaj sigurnosti u drugoj osobi i tako se redom sve više ljudi počne osjećati sigurno. Na primjer, pružanjem zaštite od nasilja u bliskim vezama.”

Politika i učešće. Od lokalnog do nivoa elite.

Sve učesnice su prepoznale da više žena treba da se uključi u politiku da bi se postigla održiva promjena. Zahvaljujući radu ženskih organizacija, najmanje 30% osoba na izbornim listama političkih stranaka moraju biti žene. Međutim, popunjavanje kvote ne mora nužno značiti da se žene na listi nešto pita; u mnogim slučajevima stranke time samo žele pokazati da su ispunile kvotu. Žene često nisu naviknute na politički život, a stranke rijetko nude obuke na temu političkih vještina. Jedna političarka, citirana u Alternativnom CEDAW izvještaju iz 2010. godine, navodi:

“I ne znam koliko sam sendviča napravila tokom predizborne kampanje koje smo dijelili u izbjegličkim centrima i siromašnim mjestima tokom javnih debata. Taj mi je zadatak dodijelilo osoblje kampanje iako sam bila visoko

pozicionirana kandidatkinja na listi. Kolege kandidati nisu imali tu obavezu i zbog toga sam se stalno loše osjećala tokom kampanje.”ⁱⁱ

Nadalje, rodne kvote ne znače da se rodna ravnopravnost automatski integrira u političku agendu. Učesnice su navele da neke od izabраниh žena i dalje održavaju patrijarhalne vrijednosti, a neke se suzdržavaju od zagovaranja ženskih prava jer ih na kraju zbog toga vlastita stranka marginalizira. U isto vrijeme, političarke se procjenjuju po standardima koji su potpuno drugačiji od onih koji se primjenjuju na njihove muške kolege. Na primjer, umjesto da izvještavaju o postignućima političarki, mediji se često fokusiraju na njihov privatni život ili im pronalaze greške u političkim aktivnostima.

Ženske organizacije su igrale važnu ulogu u samom postizanju interesovanja žena za politička pitanja – informirajući ih o rodnim pitanjima, učeći ih o tome kako se ‘baviti politikom’ i zahtijevati svoj prostor unutar političkih partija i drugih političkih struktura. Mnoge od organizacija čije su predstavnice učestvovala u fokus grupi radile su sa ženama iz različitih političkih partija ne samo na nivou države, entiteta i općine, već i u mjesnim zajednicama, koje se obično sastoje od jednog sela. Rad na ovom osnovnom nivou od ključnog je značaja iz dva razloga: zbog izgradnje dobre osnove žena angažiranih u politici i utjecanja u procesu donošenja ključnih odluka koje direktno utječu na svakodnevni život žena. Na ovom nivou je također bilo moguće identificirati različite mehanizme isključivanja koje žene drže van fizičkih i simboličkih prostora u kojima se donose odluke. Jedna učesnica je to objasnila:

“U selima više nema nikakvog mjesta gdje se žene mogu sretati. Centri u zajednici su ili devastirani ili su pretvoreni u nešto drugo... Ranije smo imali biblioteke, ali su pretvorene u kafane u koje samo muškarci idu. Uglavnom se odluke političkih partija donose u tim kafanama, a žene jednostavno nisu dobrodošle na takva mjesta...”

Jedna od organizacija učesnica bila je aktivna u siromašnoj, ruralnoj oblasti sjeveroistočne Bosne i Hercegovine. Radila je na osnaživanju žena da uzmu učešće u lokalnoj politici da bi srušile barijere koje žene sprečavaju da učestvuju u javnim diskusijama i da osiguravaju da se rodna pitanja stave na dnevni red. Članice organizacije su redovno sazivale sastanke između lokalnih političarki i drugih lokalnih ženskih organizacija, kao i sa ‘običnim’ ženama iz ruralnih područja. Organizacija je bila vrlo cijenjena u toj oblasti, uglavnom zbog toga je vodila brojne socio-ekonomske projekte koji su donosili korist cjelokupnoj zajednici. Političarke su se osnaživale kroz svoju povezanost s ovim projektima. Pored toga, stvorila se veza između lokalnih političarki i njihovog biračkog tijela. “Političarke su vrlo svjesne da ako ne budu slušale o potrebama, nećemo ni glasati za njih na sljedećim izborima”.

Druga ispitanica je ispričala priču o tome kako je jedna žena u centralnoj Bosni i Hercegovini uspjela da bude izabrana u vijeće mjesne zajednice u selu iz kojeg dolazi:

“Po selu se proširila vijest da će se održati sastanak na kojem će se odabrati novi članovi. Kada se ona pojavila, predsjednik je upitao, “koji ćeš ti davati ovdje?” Odgovorila je da je došla na sastanak na što je on upitao ko je pozvao. Ona je rekla, “pa ja sam došla jer sam čula da u selu kruži javni poziv”. Tokom diskusije je pokazala da je sposobna i kasnije je izabrana u vijeće. Prvi korak je bio donijeti odluku da ode na sastanak, a ona je poduzela taj prvi korak.”

Elitne isključenosti.

Veza sa formalnim strukturama.

Bosna i Hercegovina ima dobro razvijene formalne strukture kojim se osigurava rodna ravnopravnost: Agenciju za ravnopravnost spolova na državnom nivou i gender centre u entitetima. Ove institucije funkcioniraju kao koordinacijska tijela između državnih struktura i civilnog društva, kao i za raspodjelu finansiranja. Ženske organizacije, koje su snažno zagovarale da se uspostave spomenute institucije, razočarane su nedostatkom učinka koje su te institucije trebale imati u unapređenju učešća žena u bh. političkom životu. Istovremeno, ova snažna javna tijela smanjuju prostor civilnog društva. Jedan od glavnih problema je što ARS BiH te mehanizmi na entitetskom nivou imaju moć da odobravaju projekte i odlučuju o finansiranju. Učesnice smatraju da se njihova ekspertiza zloupotrebljava te da su postale pružateljice usluga vladinim tijelima – i dalje obavljaju posao koji su obavljale godinama, ali uz sve manje sredstava i nezavisnosti. Često se dešava da dobiju finansiranje za samo pola projekta, npr. za pomoć žrtvama nasilja, koji onda moraju okončati bez sredstava, na dobrovoljnoj osnovi. Ženske organizacije, koje osjećaju da nemaju nikakvu moć odlučivanja, na kraju završe negdje između odluke o stupanju u partnerstvo sa institucijama ili nastavljanju rada na malim projektima.

ARS BiH svoju ulogu vidi kao koordinacijsko tijelo za NVO, formalne strukture i međunarodne donatore. Iako se ARS BiH općenito pozitivno izražava o NVO, neke je od organizacija okarakterizirala kao “usmjerene prema donatorskim potrebama” i “samo traže novac”, te je navela da “nad njima treba postojati bolja kontrola”ⁱ i Očigledno postoji jaz između ovog stajališta i stajališta koje su iznijele učesnice fokus grupe. Kao predstavnice civilnog društva, učesnice smatraju da civilno društvo ne postoji samo da bi vodilo projekte, već i da bi detaljno pratilo formalne aktere istovremeno održavajući direktnu vezu sa lokalnim kontekstom:

“(Trebamo) pratiti rezultate njihovog rada na stvarnim životima stvarnih žena (...) sve manje i manje komuniciraju sa građanima i građankama.”

Pomiješana osjećanja.

Odnos sa međunarodnom zajednicom.

Od kraja rata, mirovne aktivistice su često blisko saradivale sa međunarodnom zajednicom. Međunarodni akteri su imali veliku moć odlučivanja tokom postratnog perioda, a tu su bila uključena i rodna pitanja.

“Primjena rodnih perspektiva zavisi od međunarodne arhitekture procesa donošenja odluka. Zbog toga što međunarodna zajednica ima dosta utjecaja na rodna pitanja (...) na najvišem nivou, međunarodna zajednica se bavila ovim pitanjima.”

Iako je niz međunarodnih aktera igrao ključnu ulogu u bavljenju rodniim pitanjima i podržao brojne kampanje i projekte učesnica, naglasile su da je međunarodna administracija u Bosni i Hercegovini od Dejtonskog mirovnog sporazuma propustila brojne prilike da uključi žene u zadatak izgradnje mira. Žene su s jedne strane osjećale da ih međunarodna zajednica tapše po leđima zbog toga što dobro obavljaju važan posao, ali s druge strane, kada se radilo o “stvarnom” donošenju odluka, nisu ih “prepoznali kao relevantne”. Bosanke i predstavnici/e civilnog društva bili su isključeni/e iz dejtonskih mirovnih pregovora na isti način na koji su bili isključeni/e i iz nedavnog butmirskog procesa. Butmirska konferencija je 2009. godine okupila bosanskohercegovačke političke vođe da bi se pokušalo uskladiti zakonodavstvo i da bi se riješila politička blokada koja je sprečavala provedbu preostalih aspekata Dejtonskog mirovnog sporazuma. Konferencija, koju su organizirale Švedska (predsjedavajuća EU u tom vrijeme) i SAD, nije postigla svoje ciljeve te je u najvećoj mjeri bila neuspješna.^{IV} Kako su učesnice naglasile, tokom dejtonskog procesa petnaest godina ranije, svijest o samom procesu nije bila na visokom nivou, žene nisu bile organizirane i nisu imale neophodna znanja i vještine da vođe uspješne lobističke kampanje. Zbog toga se nisu snažno zalagale za učešće u mirovnim pregovorima. Od tada je došlo do većeg prepoznavanja učešća žena, naročito putem UNSCR 1325, kako na domaćem tako i na međunarodnom nivou. Međutim, na butmirskoj konferenciji “nijedna žena nije sjedila za pregovaračkim stolom”, kako je naglasila jedna od učesnica fokus grupe.

U oktobru 2009. godine, dvije prominentne organizacije civilnog društva, čije su predstavnice bile u fokus grupi, napisale su protestno pismo inicijatorima butmirskih pregovora (švedskom ministru vanjskih poslova, zamjeniku državnog sekretara SAD-a i visokom predstavniku u Bosni i Hercegovini). Pismom se zahtijevalo:

“(...) da međunarodna zajednica i lokalni lideri uključe žene u nastavak pregovora o ustavnim promjena u BiH. Žene su isključivane iz svih pregovaračkih timova koji su odlučivali o sudbini BiH, od vremena Dejtonskog mirovnog sporazuma do danas. Ni butmirski pregovori nisu izuzetak, a rezultati ovih pregovora će jednako utjecati i na građane i na građanke BiH (...) EU zemlje imaju obavezu da poštuju rodnu ravnotežu, u skladu sa rezolucijama, deklaracijama, pravilnicima i mapama puta, kada usvajaju bilo koju odluku na nivou EU. Nasuprot očekivanjima bh. žena, ali i žena iz regiona, inicijatori butmirskih pregovora su izignorirali sve to i nastavili sa praksom isključivanja i ignoriranja žena, iako su bili u poziciji da odlučuju o tome ko će sjediti za pregovaračkim stolom. Ovim su lokalni političari samo ohrabreni da nastave sa diskriminiranjem

žena, kršenjem domaćih pravnih propisa, naročito Zakona o ravnopravnosti spolova BiH i ignoriranjem obaveza koje su preuzete potpisivanjem relevantnih međunarodnih i regionalnih dokumenata(...)”^V

Osobe koje su učestvovala na prvoj konferenciji nisu bile svjesne važnosti angažiranja predstavnika/ca drugih društvenih oblasti. Također je bilo očigledno neuvažavanje civilnog društva općenito. Usprkos dokazima koji pokazuju suprotno, jedan predstavnik je rekao da NVO sektor, uključujući i ženske organizacije, nije bio zainteresiran da učestvuje. Predstavnik delegacije EU priznao je da su napravili grešku jer nisu uključili žene, ali je naveo da se to “jednostavno tako desilo” i nije mogao dalje objašnjavati na koji su način birani učesnici.^{VI}

OSCE je više radio na uključivanju lokalnih organizacija civilnog društva u svoj rad na izbornom zakonu. U saradnji sa OSCE-om, ženske organizacije su održavale sastanke u različitim gradovima u kojima se raspravljalo o izbornom zakonu. Kako zakon nije spominjao zastupljenost žena, žene su počele lobirati na različitim nivoima. Zahvaljujući zagovaranju ključnih osoba u Privremenoj izbornoj komisiji, prihvaćene su rodne kvote u privremenom izbornom zakonu 1998. godine, a formalno su usvojene u državnom izbornom zakonu 2001. godine. Moguće je bilo mijenjati ustaljene obrasce, tvrde učesnice, uključivanjem ključnih osoba koje su u to vrijeme shvatale značaj rodniih pitanja.

Također je teško, navele su, vršiti pritisak da se uvede rodno ravnopravna zastupljenost u različitim tijelima u bh. društvu kada ni međunarodne organizacije, koje utječu na procese donošenja odluka u Bosni i Hercegovini, ni same nikada nisu imale ženu na vodećoj poziciji.

Nasilna prošlost, budućnost obilježena strahom. Rad na pomirenju.

“Mi u Bosni i Hercegovini ustvari nemamo mir. Više smo u stanju iščekivanja, svako čeka da se nešto desi.”

Iako je rat završen prije više od 15 godina, i dalje u Bosni i Hercegovini ne postoji proces pomirenja na državnom nivou. Mnogi počinitelji zločina su i dalje na slobodi – nekima od njih se otvoreno dive isti oni ljudi koje su ti počinitelji tvrdili da brane. Jedna učesnica je to ovako objasnila: “Kako može ratni zločinac biti uzor? Jer smo im dozvolili da budu slobodni građani, dozvolili smo im da imaju novac. Naši ratni zločinci su narodni heroji.” Određene kriminalne strukture koje su stvorene tokom rata nikada nisu nestale i sada direktno utječu na kriminalne aktivnosti, koje uključuju i trgovinu ženama. Takve kriminalce uporno štite njihovi obožavatelji i uživaju u nekažnjivosti koju takva protekcija podrazumijeva. Učesnice su rekle: jučer su trgovali oružjem, a danas trguju ženama.

Šutnja o tome što se dogodilo sve više postaje strategija očuvanja mira među bivšim neprijateljima. A kada političari tu šutnju pretvore u riječi, obično se radi o proturječnim pričama i etnonacionalističkoj retorici koja prijeti razdiranjem Bosne i Hercegovine. Postratna gene-

racija koja se ne sjeća ratnih strahota postala je lak plijen osoba sa ekstremističkim stajalištima.

Same ženske organizacije su priznale da im je šutnja o prošlosti pomogla da se susreću i prelaze granice i da se bave zajedničkim problemima. U isto vrijeme, značila je da su se odmakle od suočavanja sa prošlošću. Međutim, možda je došlo vrijeme da se pregovori o tim užasima:

“Trenutno mi (ženski pokret) nismo u stanju da javno obznanimo šta se desilo u ratu. Kada se radi o određenim stvarima koje je određena etnička grupa počinila, uvijek šutimo, jer imamo koncenzus da se nećemo međusobno povređivati i tako te probleme guramo pod tepih. Nakon šesnaest godina, vrijeme da preuzmемо odgovornost da se pokrene priča o tim stvarima.”

Ženske organizacije imaju mogućnost da budu pionirke u suočavanju s prošlošću. Neke učesnice smatraju da je to jedini način na koji mogu i dalje biti snaga izgradnje mira u društvu. Ženske organizacije trebaju nadgrađivati svoja iskustva saradnje koju su imale odmah nakon rata. Jedna učesnica se prisjetila kako se osjećala kada se prvi put susrela sa ženama “neprijateljske” strane:

“Umor je među nama bio tako očigledan. Mogli ste osjetiti nedostatak tolerancije, osuđivanje, okrivljavanje, iako nijedna od nas nije bila uključena u rat i nijedna od nas nije nikoga ubila. U to vrijeme, imala sam sva ona ružna osjećanja u vezi sa drugom stranom. Ali smo tada, zahvaljujući zdravom razumu, počele graditi stvarno dobre međusobne odnose (...) sada se osjećam tako slobodno, mogu izgovoriti svoje ime, stvarno imam osjećaj da su mi sve osobe u ovoj prostoriji prijateljice.”

Upoznale su se zahvaljujući zajedničkom vapaju protiv strahota rata. Bile su ujedinjene u svojoj sposobnosti da se suprotstave strahu, a sve su imale iskustva suočavanja sa ratnim huškačima. Mogle su podijeliti “dobre priče” i dati protunarativ pričama koje su hranile strahom i otuđenjem. Priču koja slijedi ispričala je učesnica koja je živjela blizu jednog logora za silovanje u istočnoj Bosni i Hercegovini i služi kao primjer takvih “dobrih priča” o kojima se štiti u postkonfliktnom etnonacionalističkom okruženju.

“Uspjela sam skloniti i spasiti tri bošnjačke djevojke od silovanja te noći, ali ne znam šta se desilo sljedeće noći. Zamalo da izgubim glavu zbog toga, a nikada se nisam toliko stidjela kao kad su mi njihove majke toliko zahvaljivale jer sam im spasila kćerke. Ne mogu da vjerujem da se osobi treba zahvaljivati što je spasila neku osobu od silovanja.”

Bilo je žrtava rata na svakoj strani. To je zajednička premissa od koje trebamo početi, rekle su. Jedna konkretna sugestija za ovo bi bila lobiranje da se uvede državni dan sjećanja na žrtve, koji bi se odnosio na zajednički identitet žrtvi i njihovih majki, time se oslanjajući na nasljedstvo iz prvog perioda kada je počeo zajednički rad preko granice: “Žrtva si bez obzira na nacionalnost”.

“Svi smo mi na kraju žrtve rata. Trebamo se dogovoriti da posvetimo jedan dan svake godine žrtvama rata, bez obzira na njihov etnički identitet. Taj dan bi trebao biti isti za cijelu državu. Trebamo čuti jedni druge i pokušati razumjeti jedni druge. Trebamo pokušati podijeliti te priče koje nam čuče u mislima da bismo se međusobno razumjeli. To nam svakako može pomoći da izgradimo zajedničku budućnost ovdje.”

Gubitak moći? Na razmeđu.

“U posljednjih deset godina gubimo moć, gubimo šansu da postanemo one koje odlučuju o miru.”

Uloga ženskih organizacija u procesu pomirenja, u razgovorima o ratnim zločinima i u suprotstavljanju nekažnjivosti neka su od najtežih problema s kojima se danas susreće ženski pokret u Bosni i Hercegovini. Kako je vrijeme prolazilo, postajalo je sve teže formulirati ulogu koju trebati imati u bh. društvu. Ženske organizacije, nekada pune entuzijazma, kreirale su dijalog i gradile civilno društvo, a sada priznaju da se sve više bave pitanjima koja samo indirektno predstavljaju dio izgradnje mira.

“Krajem 90-ih, bile smo fantastične. Otvoreno smo govorile, ja sam otvoreno govorila, prelazile smo granice. A sada se počinjemo povlačiti iz javnog diskursa.”

Međutim, ratni događaji su uveliko utjecali na svakodnevni život u Bosni i Hercegovini. Ženske organizacije su imale različita mišljenja o tome koji su problemi prioritetni. Sada kada Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (ICTY) polako završava svoj posao, državni pravosudni sistemi preuzimaju suđenja ratnim zločincima. Kako je jedna ispitanica navela, ženske organizacije imaju više mogućnosti da direktno rade na pitanjima koja se odnose na rat tako što će podržavati svjedokinje i svjedoke rodno zasnovanog nasilja koje dobijaju vrlo malo ekonomske ili psihosocijalne podrške.

Drugi misle da ženske organizacije, umjesto da je ugrožavaju postojeću saradnju otvaranjem pitanja rata i ratnih zločina, trebaju da se fokusiraju na problem nasilja u porodici.

“Započele smo priču o nasilju nad ženama u porodici, a nismo ni blizu kraja te priče. Sada ako započnemo priču o ratu, a onda budemo morale odlučiti da odustanemo (od borbe protiv nasilja u porodici), to će značiti da smo lagale onim ženama kojima smo nešto obećale. Moramo odlučiti koji će nam biti prioriteti. Da, ja bih željela da se tim pitanjima bavimo, jer sam svjedokinja brojnih stvari koje su se desile. Ali gdje možemo postići više?”

Diskusija koje je nastala u fokus grupi pokazala je da je očigledno teško ujediniti različite organizacije kada su u pitanju prioriteti. Da li treba postojati ujedinjeni front? Ko se za to treba boriti? Koja su pitanja važna?

“Imam osjećaj da ako se ne sinhroniziramo (...) nećemo

puno postići, jer smatram da je odgovor na pitanje kako nismo uspjele postići toliko puno to da je naš rad postao fragmentiran (...) [Trebamo] stvoriti stvarno veliku mrežu da na ovome zajednički radimo, jer će u suprotnom naši napori biti jednostavno zaboravljeni.”

Dio III. Analiza

Isključivanje

Rat u Bosni i Hercegovini je utro put oživljavanju nacionalizma, patrijarhata i religije. Te tri stvari, sjedinjene sa užasavajućim posljedicama rat, isključuju i izoliraju bh. žene na mnogobrojne djelotvorne načine. Žene koje se bave ljudskim pravima i izgradnjom mira preko granica i koje pokušavaju da ospore nacionalističke agende smatraju se “dvostrukim izdajicama”, jer se od njih očekuje da podrže granice između ‘nas’ i ‘njih’. Njihov rad je često vezan za velike rizike, kako su potvrdile mnoge žene koje su aktivne u antinacionalističkom mirovnom radu.^{vii}

U politici su žene izuzete jer se ne smatraju potpuno legitimnim akterkama. Mnogi ljudi politiku posmatraju kao odvojenu, manje-više korumpiranu sferu te bi se radije nosili s njom nego se angažirali.^{viii} “Politika je prljava” uobičajen je izraz u Bosni i Hercegovini, što pokazuje da ljudi gaje veliko nepovjerenje prema politici i političarima.^{ix} Ovo vjerovatno objašnjava zašto se često smatra da žene koje su politički aktivne tu ne pripadaju te da ih se ne ohrabruje da se uključuju u prljave igre. Usprkos uspjehu uvođenja obaveznih kvota u izborne cikluse, žene se na kraju često bave sendvičima, a ne politikom, kako nam je objasnila jedna od ispitanica. Ni lokalni mediji ne pomažu u promoviranju političarki: projekat monitoringa medija pokazao je da se u dnevnim novinama samo 2 % izvještavanja odnosilo na žene (53 % na muškarce). Tokom kampanje 2008. godine za lokalne izbore, 99 % svih plakata i postera promovirali su muške kandidate.^x

Kada govorimo o isključivanju kao rezultatu međunarodnog prisustva, jasno je da je rodno sljepilo među arhitektama Dejtonskog mirovnog sporazuma imalo duboke posljedice po demokratsku strukturu zemlje. Uzimajući u obzir broj međunarodnih vojnika, policajaca, radnika na projektima pomoći prisutnih u Bosni i Hercegovini tokom godina, ne treba naglašavati koliko je to sljepilo dugoročnu posljedicu imalo. Također se čini da je malo toga naučeno od Dejtona do Butmira, žena i dalje nema za pregovaračkim stolovima.

Nedostatak sigurnosti i učestalost nasilja u porodici jasno se smatraju nasljedem rata, kao i trgovina ljudima i prostitucija, kao i ekonomske i političke strukture moći i mreže koje su stvorene u doba rata. Potrebno je ovo posmatrati i u odnosu na konzervativne norme u društvu o kojima je bilo riječi u tekstu, koje dodatno pojačavaju isključivanje žena.

Postignuća

Ženske organizacije su uvijek bile glasovi mira u regionu. Uspjele su da rade na pitanjima kojima se ljudi povezuju

preko etničkih granica. U oblasti prava, njihov rad je rezultirao naprednim rodnom zakonodavstvom koje se odnosi na nasilje u porodici, trgovinu ljudima i diskriminaciju u raznim oblicima. Usvojen je akcioni plan na državnom nivou te su uvedene rodne kvote na izbornim listama. Kvote su bile direktni rezultat organizacije i okupljanja žena sa ključnim osobama koje su predstavljale međunarodne organizacije. Također, podrška političarkama može biti presudna, ne samo u ohrabrivanju drugih žena da zakorače u politiku, već da im pomogne da se bore za agendu koja je rodno osvještenija.

Naročito su u nekim ruralnim područjima mnoge organizacije ostvarile uspješne veze sa lokalnim političarkama. Postoje velike mogućnosti za direktne promjene na lokalnom nivou. Koristeći dobru volju i prednosti po stanovništvo koje njihovi lokalni razvojni projekti stvaraju, civilno društvo je sebi proširilo pristup formalnim sferama moći, a u isto vrijeme jačalo moć izabranih žena.

Iako smo se samo dotakle ove teme u fokus grupi, mora se naglasiti da su bh. ženske organizacije učinile prekretnička postignuća na globalnom nivou. Na primjer, njihov rad sa žrtvama seksualnog nasilja i žrtvama trgovine ljudima jer direktno utjecao na međunarodno zakonodavstvo kojim su se silovanje i seksualno nasilje u ratu definirali zločinom protiv čovječnosti. Ovo je imalo utjecaja i na UNSCR 1325. Mnoge aktivne pojedinke sa visokom ekspertizom direktno su uključene u različita UN-ova tijela i u druge regionalne platforme za izmjene politika.

Izazovi

Podržavanje žena koje odluče da stupe u politiku jedna je od važnih uloga ženskih organizacija u Bosni i Hercegovini. Njihovo iskustvo i znanje mogu predstavljati poveznicu između neformalnih i formalnih sfera moći. Činjenica da postoji porast broja žena u politici ne znači da je povećana rodna ravnopravnost; ženama treba dati moć da mijenjaju stvari i na njih utječu, u suprotnom se radi samo o površnim korekcijama.

Kako se Bosna i Hercegovina polako odmiče od postkonfliktnog stanja, mijenja se i sastav međunarodnih donatora, domaćih struktura i aktera civilnog društva. Stvaraju se novi disbalansi moći jer se donatori okreću novim gorućim pitanjima. Dok NVO-i moraju učiti da se povezuju da domaćim strukturama, istovremeno čuvajući svoju ulogu monitora i posmatrača, državni akteri moraju razvijati demokratsko razumijevanje uloge i značaja nezavisnog sektora civilnog društva. Ovo odmicanje koje poduzimaju međunarodni finansijeri predstavlja sjajnu priliku za neke NVO da prestanu biti pružatelji usluga i da umjesto toga formuliraju svoje vlastite ciljeve. To može biti prilika za aktere civilnog društva da se ujedine i poduzmu proaktivnije korake u angažiranju u različitim sektorima i forumima bh. društva.

Nastavlja se borba za pristup formalnim arenama i da ih se prihvati kao ozbiljne partnere. Iako su učesnice izrazile frustraciju u vezi sa poteškoćama u uključivanju rodničkih pitanja u javni diskurs, kao i činjenicom da mnogi nosioci moći svoja vrata ne otvaraju, također su podijelile mnoge

primjere kako su uspjele identificirati agente promjene u različitim oblastima i na različitim nivoima te kako su naučile da ih koriste kao polazne tačke. Iz iskustva rada u lokalnom kontekstu mnogo se može naučiti, poput one priče o mladoj ženi koja je osporila skrivene mreže moći kada je odlučila da ode na sastanak lokalnog vijeća. Fokusiranje na pronalazak ključnih pojedinaca/ki unutar formalnih struktura, domaćih i međunarodnih, koji/e su otvoreni/e za promjenu može predstavljati konstruktivan put.

Još jedno pitanje kojim se potrebno dalje baviti jeste veza između nasilja u porodici i socio-ekonomskog konteksta. Mnoge žene imaju ograničen pristup ekonomskim sredstvima i malo moći nad finansijama u domaćinstvu. Skloništa za žene žrtve nasilja u porodici ne dobijaju dovoljno finansiranje i žene ne dobiju šansu da uspostave novi život daleko od svojih nasilnih partnera. Nedostatak finansiranja također utječe na žrtve rata koje su prošle kroz rodno zasnovano nasilje. Žene koje svjedoče o ratnim zločinima na sudovima imaju vrlo malo podrške. Veliki je izazov za ženske organizacije da nastave sa pružanjem konkretne podrške žrtvama ratnog nasilja i nasilja u porodici, dok istovremeno lobiraju za povećanu svijest o socio-ekonomskoj dimenziji nasilja.

Konačno, ženski pokret kao forum za suočavanje sa prošlošću može predstavljati djelotvoran metod. Etnička kategorizacija je postala fiksirana u diskursu i nemoguće ju je izbjeći, politika identiteta je postala sredstvo koje su moći željni političari koristili da bi narod uvjerali da više ne mogu živjeti zajedno. Rezultat toga su duboko sukobljene priče o prošlosti koje nastavljaju da dijele bh. društvo. Malo je dogovora oko toga šta se desilo u ratu i zašto. Ljude zarobi nevidljiva podmukla sila nacionalističkog diskursa i biraju šutnju iz straha da će narušiti krhku koegzistenciju. Kako su brojne učesnice navele, ignorancija nove generacije o ratu i počinjenim zločinima samo je jedan znak te šutnje koja obavlja prošlost. Razmjena priča preko etničkih podjela i postizanje jednog multidimenzionalnijeg razumijevanja žrtava i agenata rata predstavlja bolan i nesiguran proces. Međutim, osporavanje kontinuiranog održavanja etnonacionalističkih narativa također može otvoriti put za stvaranje predodžbe o tome šta podrazumijeva inkluzivan, rodno ravnopravan mir. Stoga, proces 'bavljenja prošlošću' predstavlja dio transformacije društva prema održivoj demokratiji koja uključuje rodnu ravnopravnost.

Da zaključimo, najvažnija stvar koju možemo naučiti iz primjera Bosne i Hercegovine je na koji način analiza veza između rodne ravnopravnosti, moći i mira otvara put ka razumijevanju složenosti izgradnje mira. Također nam može pomoći da otkrijemo dugoročne posljedice koje mirotvorstvo iz prvih faza može imati na održivu izgradnju mira u cjelini. Danas Bosna i Hercegovina ima mir. Treba nastaviti sa razmišljanjem o tome šta treba da bude njegov sadržaj.

preporuke

Međunarodnoj zajednici

1. Zaključak

Ženske organizacije su bile i dalje predstavljaju važne aktere u oblasti mira i pomirenja u Bosni i Hercegovini. Žene su bile prve koje se prešle granice i započele proces pomirenja u godinama koje su uslijedile nakon mirovnog sporazuma.

Preporuka

Priznati iskustvo i ekspertizu ženskih organizacija, tako što će se s njima sastajati, slušati ih i finansirati.

2. Zaključak

Međunarodna administracija u Bosni i Hercegovini je od Mirovnog sporazuma propustila brojne prilike da uključi žene u zadatak izgradnje mira. Jedan od najskorijih primjera je butmirski proces iz kojeg su žene ponovno bile isključene. Krajem 1990-ih godina, žene su imenovane na tri ključne pozicije: specijalna predstavnica generalnog sekretara UN misije u Bosni i Hercegovini, šefica Odjeljenja za demokratizaciju OSCE-a i šefica Ureda visokog komesara za ljudska prava. Ove žene su lično poduzele organiziranje konsultacija sa ženskim organizacijama.

Preporuka

Međunarodni akteri moraju prestati isključivati žene i početi ih zapošljavati na pozicijama na kojima se donose odluke. Ako žene imaju više moći i utjecaja, veća je vjerovatnoća da će međunarodna zajednica promovirati učešće žena i ženska ljudska prava u Bosni i Hercegovini.

Domaćim donosiocima odluka

3. Zaključak

Zakoni i javne institucije su važni za rodnu ravnopravnost, ali nisu dovoljni da bi se zaštitila ženska ljudska prava. Provedba zakona je ograničena te je zbog toga ograničen i efekat pravosudnih struktura. Pored toga, institucijama za rodnu ravnopravnost često nedostaje nadležnost, znanje i finansijska sredstva da bi bile efikasne.

Preporuka

Institucijama za rodnu ravnopravnost pružiti preuslove za stvarne promjene: jasan mandat, znanje i sredstva.

Ženskim organizacijama

4. Zaključak

Ženske organizacije imaju mogućnost da budu pionirke u suočavanju sa izazovom bavljenja prošlošću.

Preporuka

Raditi na uspostavljanju dana sjećanja na žrtve u cijeloj državi. Pružiti šansu okupljanju oko zajedničkog identiteta žrtava i majki, oslanjajući se na nasljeđe iz prvog perioda zajedničkog rada preko granica: "Žrtva si bez obzira na nacionalnost".

ⁱPrava za sve i Helsinški parlament građana 2010, 45.

ⁱⁱIbid, 33

ⁱⁱⁱLični intervju, Sarajevo, 7. novembar 2011.

^{iv}Butmirska inicijativa je propala u decembru 2009. godine. Nerealan vremenski okvir i pristup "uzmi ili ostavi", koji su međunarodni akteri sa malo kredibiliteta primjenjivali, navode se kao očite greške procesa (Sebastián, mart 2011.).

^vHelsinški parlament građana Banja Luka i Ujedinjene žene Banja Luka poslali su protestno pismo 27. oktobra 2009. godine. Bilo je naslovljeno na inicijatore butmirskih pregovora, švedskog ministra vanjskih poslova Carla Bildta, zamjenika državnog sekretara SAD-a Jamesa Steinberga i visokog predstavnika u BiH Valentina Inzka. Potpisale su ga Lidija Živanović, izvršna direktorica, Helsinški parlament građana Banja Luka i Nada Golubović, izvršna direktorica, Ujedinjene žene Banja Luka.

^{vi}Lični intervju, telefonski, 19. januar 2012.

^{vii}Barry i Nainar 2008.

^{viii}Björkdahl 2012.

^{ix}Helms 2007.

^{*}Prava za sve i Helsinški parlament građana 2010.

Fondacija Kvinna till Kvinna podržava žene u ratu i sukobima sa ciljem da poveća njihovu moć i utjecaj u društvu. Saradujemo sa više od 130 organizacija koje osnažuju žene da učestvuju u radu na postizanju održivog mira i njegove ponovne izgradnje.

U ratovima i sukobima, nasilje nad ženama se koristi kao sredstvo ratovanja. Žene su podvrgnute masovnim silovanjima, sakaćenju i ubistvima. Žene se zaključava u kući, a djevojčicama se brani da idu u školu. Ženski glasovi se ušutkuju kada one žele izraziti svoja mišljenja i osjećanja.

Ali nam historija pokazuje da su žene važne akterke u borbi za mir. Svijet je to vidio na Balkanu, u Liberiji, kao i tokom Arapskog proljeća. Ipak, ženama se rijetko dozvoljava da učestvuju u odlučivanju o postizanju mira i demokratije. Zbog toga Fondacija Kvinna till Kvinna postoji. Naše partnerske organizacije uče ljude o ženskim ljudskim pravima, rade na zdravstvenim problemima žena i bore se protiv nasilja nad ženama. Stvaraju mjesta gdje se žene mogu susresti tamo gdje bi im to inače bilo teško. Imaju politički utjecaj i stvaraju dijalog preko granica sukoba.

Kvinna till Kvinna je švedska fondacija koja pruža podršku ženskim organizacijama u centralnoj i zapadnoj Africi, na Bliskom istoku,

Južnom Kavkazu i Zapadnom Balkanu.

Uloga Fondacije Kvinna till Kvinna je da pruži finansijsku podršku i da posreduje u uspostavljanju kontakata među organizacijama, saradujući sa partnerskim organizacijama.

Naša misija je da učestvujemo u osnaživanju ženskih pokreta u regijama u kojima postoje sukobi.

Utječemo na razvojnu pomoć i politike sigurnosti doprinoseći povećanju svijesti o situaciji u kojoj se žene nalaze u sukobljenim područjima i o važnosti zastupljenosti žena u mirovnim procesima. Širimo informacije o ženama koje se nalaze u sukobima u široj javnosti, vladinim tijelima i organizacijama u Švedskoj, kao i na nivou EU i UN-a.

Podržavamo studije i istraživanja koja se odnose na uslove u kojima žene tokom sukoba žive, kao i one o pozitivnim efektima ženskog učešća u mirovnim inicijativama.

Jednaka moć – dugotrajni mir je studija koja je finansirana iz Instrumenta za stabilnost Evropske komisije:

http://eeas.europa.eu/ifs/index_en.htm.

Sadržaj ovog dokumenta izričita je odgovornost Fondacije Kvinna till Kvinna te se ne može pod bilo kojim okolnostima smatrati da odražava stajalište Evropske unije.

